

mfp

*3

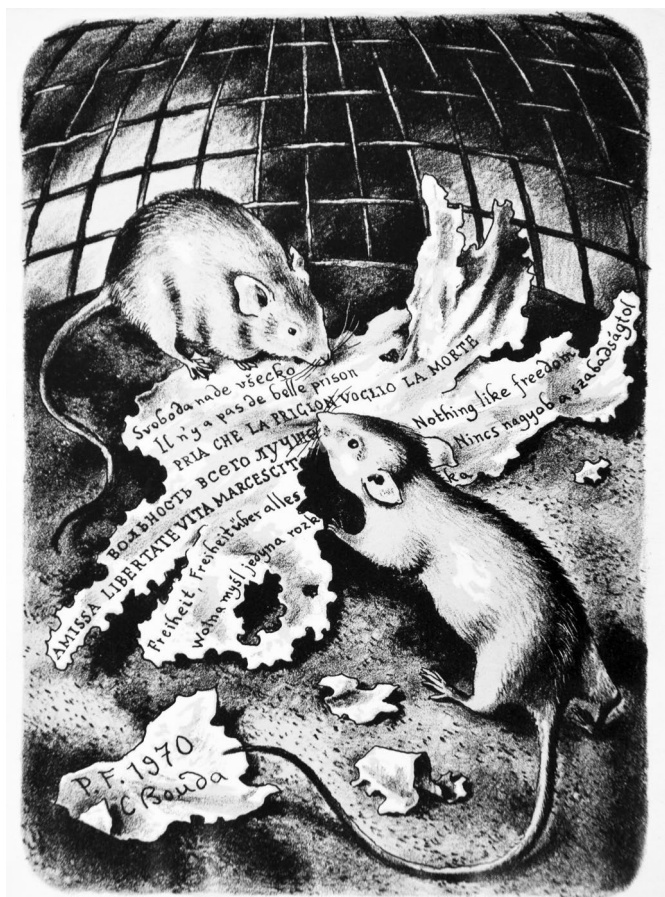
22-10-22

Jiříkovo vidění

L. N. potřetí aneb Jak se vy- dává básnická sbírka

připravil
Jiří Jurečka

2

Malíř a grafik Cyril Bouda pochopil *Horní chlapce* hlavně jako knihu o svobodě. Jako odpověď za zasloužilou sbírku poslal Nezdařilovi tento obraz.

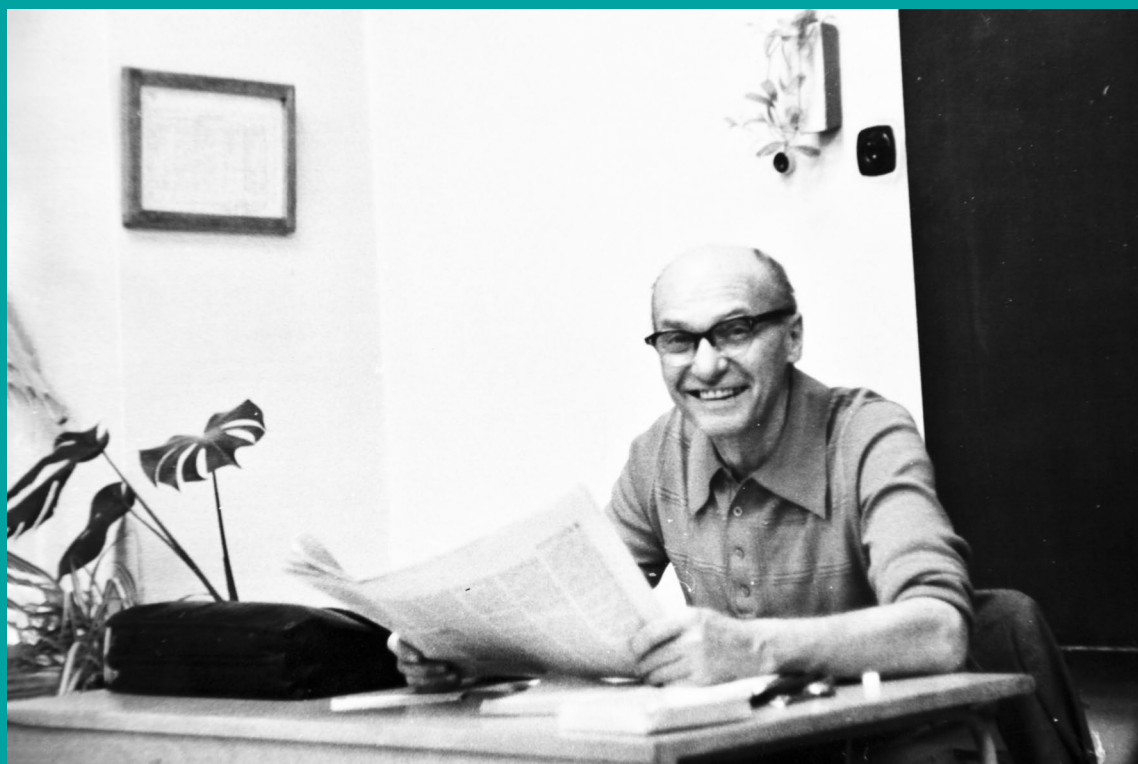
V minulém vidění jsme si představili životní básnickou sbírku Ladislava Nezdařila *Horní chlapci*, na závěr si řekneme něco o historii samotné sbírky a peripetiích s jejím vydáváním.

Po zapomenutých válečných sbírkách Nezdařil řadu let poezii nepublikoval, ale postupně připravoval vzpomínkové verše o Valašsku. Časem těch básní přibývalo, rozrůžňovaly se a pomalu se začala rodit koncepce budoucí sbírky. Už koncem roku 1964 byla připravena k vydání a nabídnuta ostravskému Profilu, rok a půl poté ji nabízel i redakci Československého spisovatele. Obě nakladatelství sbírku odmítla buď pro údajnou nepůvodnost, nebo pro tematickou nejednotnost, nejvíce jim však vadilo nářečí, které bylo pro Nezdařila zcela zásadní. V dopisu redakci své záměry hájil takto: „*Nářečí neomezuje estetický vliv básně. (...) není v poezii zcela nefunkční, naopak, může tu mít funkci velmi významnou. Za mnoho básníků stačí jmenovat třeba Petra Bezruče nebo Jehana Rictuse. Bez nářečí by byl J. Š. Kubín ztracen pro Krkonoše, Ondra Lysohorský pro Lašsko. (...) Použil jsem nářečí prostě proto, protože jím nesporně hovořili zbojníci, protože jím nesporně hovořili partyzáni, protože je nespornou jazykovou skutečností. A pak ovšem také proto, že jsem zvolené tematice chtěl uchovat její původní ráz.*“

Příležitost mu poskytla literární soutěž vyhlášená při oslavách 700. výročí založení Rožnova pod Radhoštěm v roce 1967. Horní chlapi obdrželi první cenu s prémie 2000 Kč a město se začalo zajímat o možnost jejich vydání jako pamětního tisku k výročí. Nejdříve s žádostí o vydání sbírky oslovili znovu Profil. Redakce už nebyla zásadně proti, ale stále trvala na změně koncepce a vadilo jí nářečí. Nakonec Nezdařil všechny ústupky odmítl a sbírku si vydal sám ve spolupráci s Městskou knihovnou a Městským národním výborem v Rožnově. Nebylo to ale jednoduché – musel si třeba předem zajistit část odbytu u knihkupců, knihoven a kulturních organizací.

Nicméně v památném roce 1968 se podařilo knihu dokončit a stala se věc nečekaná. Sbírka vzpomínkových a zbojnických veršů s tématem vzdoru a touhy po svobodě zapadla do soukolí událostí tak bezprostředně a samozřejmě, že byla takřka okamžitě vyprodána a autor musel začít uvažovat o druhém vydání. Folklorista Richard Jeřábek vpašoval do své recenze sbírky v Národopisných aktualitách 1968 narážku „*koncem srpna přišla v pravý čas*“.

Už na počátku roku 1969 se tedy začalo řešit druhé vydání sbírky. Mohli bychom se domnívat, že teď už vše proběhlo hladce a bez komplikací, kniha byla během několika týdnů vytištěna a v oběhu. Nestalo se. Přišly

Momentka z pražské jazykové školy, kde Nezdařil řadu let vyučoval, když mu komunisté neumožnili vědeckou práci.

další únavné intervence, další sáhodlouhá korespondence s Profilem, který už zareagoval na popularitu sbírky a uvolil se ji přece jen vydat – ovšem po svém. Nezdařil ve snaze získat silného nakladatele dokonce částečně ustoupil, když provedl drobné úpravy nářečí – „pospisovnění“. Spolupráce pokročila tak daleko, že Profil zajistil i předmluvu národního umělce Viléma Závady, aby se kniha lépe prodávala.

Ani tak ale nakonec k dohodě nedošlo a básník musel opět oslovit Rožnovské a oprášit původní plán spolupráce s městskou knihovnou. Sbírka díky tomu vyšla roku 1970 a prodávala se tak dobře, že zakrátko znovu zmizela z pultů a zbylo dokonce i na autorský honorář,

o němž se původně ani neuvažovalo. Lidé už o Horních chlapcích věděli.

Po roce 1970 Horní chlapi získali tolik čtenářů, že si jich povšimla i státní média. Ze zbojnických motivů připravila Česká televize asi hodinový film *Černý kapitán* (studio Ostrava 1976), valašské básně a osobní vzpomínky inspirovaly další televizní pásmo *Búrajú starú pec* (studio Brno 1978), kterým provázeli herci Divadla na provázku Miroslav Donutil, Iva Bittová nebo Pavel Zatloukal. A pražská poetická kavárna Viola z básní v září 1976 sestavila scénickou inscenaci. V recenzi na tento program Karel Šabouk napsal: „*Nestalo se ještě, aby nářeční kniha veršů, vydaná provinčním*

národním výborem, došla takového ohlasu a v profilu současné poezie zaujala místo tak významné.“

Horní chlapi bývají vnímáni jako ohlas lidové písně – výrazná melodická linie Nezdařilových veršů přímo vyzývá ke zhudebnění. Začal s tím zřejmě student rožnovského gymnázia Pavel Sumec, který některé básně upravil pro cimbalovku Soláň. Větší úspěch pak zaznamenala Alena Valová, když zhudebnila lyričtější motivy sbírky, proložila je recitací a vydala CD Horní chlapi – pásmo recitované a zpívané poezie ze sbírky Ladislava Nezdařila. Několik básní zpracoval také Petr Ulrych se svými Javory nebo muzikolog a multiinstrumentalista Marian Friedl. Slovenského muzikanta Marcela Věna dokonce sbírka nadchla tak, že ji údajně zhudebnil úplně celou.

Nejvíce ovšem Nezdařilovy básně proslavil Tomáš Kočko se svým malým „Orchestrem“, který postupně vydal tři alba vycházející z Nezdařilových básní – první nazval lapidárně *Horní chlapi*, druhé upravil společně s několika lidovými písněmi do podoby svěrázného folk-folklorní opery *Do kamene tesané aneb Ondráš*. Spojil v ní Nezdařilovy básně s Ondrášovskou legendou pomocí lidových textů a zkomponoval sled výjevů z Ondrášova života od oslavy zbojnického života přes výstupy s milou až k uvěznění a cestě na šibenici. Z alba Ondráš vychází i velmi úspěšné česko-polské představení Těšínského divadla *Ondraszek – pan Lysej Góry*. A konečně třetí CD *Sadné zrno* vyšlo jako příloha ke 4. vydání *Horních chlupů*. V roce 2019 k 20. výročí

Nezdařilova úmrtí Kočko vydal ještě remake Sadného zrna se dvěma bonusovými písněmi navíc.

Popularita sbírky dospěla tak daleko, že na počátku 80. let vznikla poptávka už po třetím vydání. Nebyla to jednoduchá cesta, ale když po patnácti letech Nezdařil potřetí vstoupil do redakce Profilu s rukopisem čtenářsky ověřené knihy, mohla jí většina počinů tohoto nakladatelství jen suše závidět. Konečně tedy s Horními chlapi prorazil, ale to ještě nevěděl, co ho čeká...

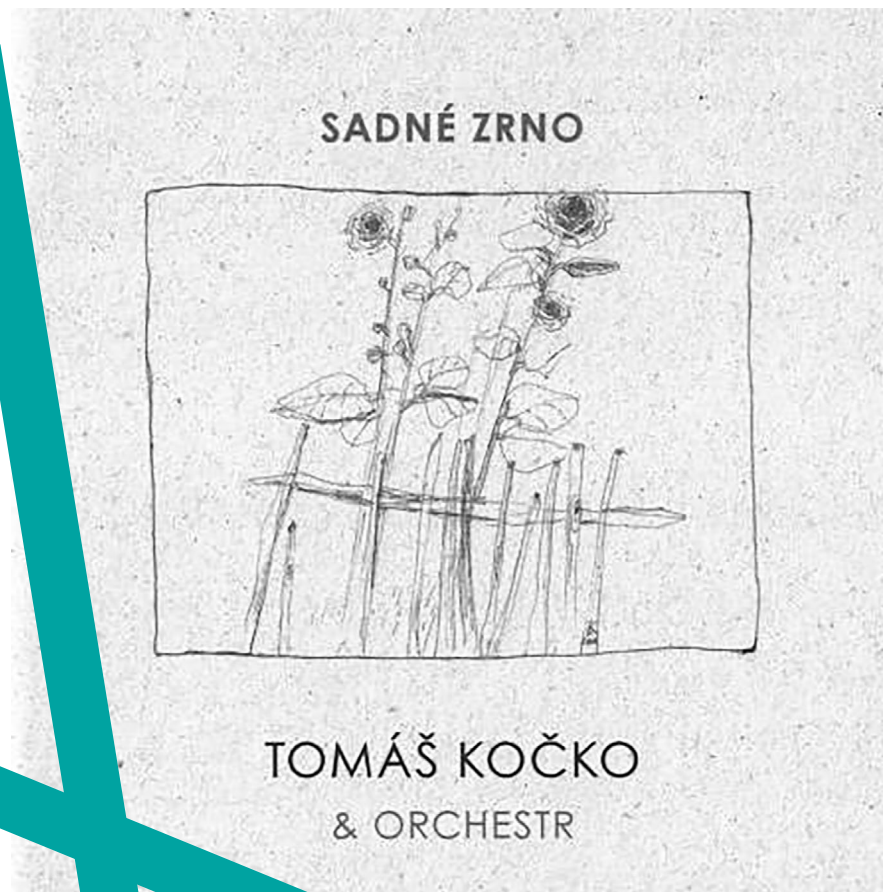
V podstatě žádný ze svých záměrů se mu v Profilu nepodařilo plně prosadit. Nejvíce utrpěla koncepce sbírky, rozšířená o 26 nových básní. K původním oddílům *Búrajú našu starú pec* (vzpomínky na staré Valašsko), *Hučí hora vysoká* (zbojnické ohlasy) a *Eště sa ohlédni* (rozsáhlejší vzpomínková skladba typu básnického pásma) chtěl Nezdařil doplnit čtvrtý oddíl *Javorový rok*, do něhož se přesunuly básně více krajinářské než osobní, často s motivy ročního koloběhu ve valašské přírodě. Do dalšího nově vzniklého oddílu *Sadné zrno* soustředil básně se sociálním podtextem popisující život chudých Valachů. Nakladatelství 14 nových básní vyřadilo z rozsahových důvodů, takže se sice podařilo zachránit *Sadné zrno*, pro básníka nejdůležitější, ale *Javorový rok* se prosadit nepovedlo a jeho básně byly rozděleny podle převažujícího tematického zaměření mezi *Sadné zrno* a *Búrajú našu starú pec*.

Jednání probíhala už od léta 1978, počátkem roku 1982 to vypadalo, že se konečně něco bude dít, nicméně přišel dopis od redakce, že pro tento rok

není dostatek papíru a projekt bude přesunut na první kvartál 1983... Nakonec vše „dobře dopadlo“, jako v té pohádce, a Nezdařil o rok později konečně dostal do rukou výtisk své sbírky v pevné vazbě, od zavedeného nakladatele. Dychtivě ji otevřel – a zjistil, že redakce nezanesla do textu poslední autorské korektury. Redakce vyšperkovala sbírku skoro třiceti chybami v nářečí, překlepy, záhadně se ztratily v propadlišti dějin některé jednopísmenné spojky a předložky.

Čtvrté vydání sbírky vyšlo v Rožnově pod Radhoštěm už po autorově smrti – v roce 2002, k 80. výročí jeho narození. Bylo doplněno o dosud nevydané básně z autorovy pozůstatosti, většinou právě o ty, které byly vyřazeny při přípravě 3. vydání.

Přebal třetího alba Tomáše Kočka a jeho kapely s Nezdařilovými zhudebněnými básněmi

galerie

Alexandra Hornáková

5

Matúš Kušík

galerie

6

Anna Opartyová

Barbora Rožňayová

KDO JSME, PROČ JSME TADY, A CO CHCEME

připravil Marek Adamík

Ačkoliv máme třetí festivalový den, třeba neuškodí ohlédnout se zpět, na začátek soutěžní části festivalu s odstupem a z jiného úhlu. Konkrétně na chvíli, kdy nastoupila takzvaná mladší kategorie účinkujících, již ve druhém čísle zpravodaje glosovala Karolína Vlčková.

Proč tu sedím? Co tu vůbec dělám? A proč to vůbec poslouchám? Tentokrát jsem se těmto mírně kacířským otázkám během své účasti na „poetickém festivalu“ zcela nevyhnul. Snad se mi dříve vyhýbaly samy, snad jsem si myslel, že v nich mám jasno. Anebo že by se teprve po sedmi letech, kdy pravidelně zavítávám na Mezinárodní festival poezie, konečně přihlásily o slovo? Těžko říct. Úvahy, od nichž zbývá už jen krůček k základním existenciálním otázkám, s nimiž se v určitých životních situacích – nikoliv jen životních fázích – musíme vypořádat, však předjímalý to, co se „mladší“ kategorií soutěžících linulo jako červená nit. A tím bylo kladení otázek po smyslu.

Autentický životní příběh

Proč poslouchat interpretace děl známých či méně známých literátů? Je to osobitost interpretace? Emocionální prožitek? Rozšíření obzorů? Důvody mohou být i mnohem pragmatičtější – vystupující je můj kamarád, spolužák, příbuzný, milenec, milenka... Úroveň třicítky vystupujících byla až obdivuhodně podobná, a protože podobný pocit měla i porota, bodové hodnocení se až na výjimky podobalo jako vejce vejci. Nedostavilo se ani ono „mrazení“, které signalizuje, že se odehrává něco významného mezi interpretem a posluchačem. Tím nemám na mysli předkládat velká témata, ani snahu „přesvědčit“. Spíše mám na mysli souznění s textem, který by mohl být autentickým životním příběhem, ryze osobní výpovědí. A tou se může stát i ta nejelementárnější životní situace. V ní se ztrácí jakékoliv úvahy o „malosti“ či „velikosti“. Prostě se stala. A měla

svůj význam, i když se přihodila bytosti, která je teprve na počátku své cesty.

Taková uvěřitelná dílka v první kategorii skutečně zazněla. Vhodně zvolily například Aneta Mikušáková, jejíž interpretace Posledního valčíku od britské spisovatelky Tamarie McKinley ještě dlouho doznívá, Matuš Kušík, jehož přednesený text Smutný nespíevam byl také jedním z nejdelších, Marie Luisa Marešová, která byla za své Noční můry porotou hodnocena vysoce nad průměrem, ale třeba také Jana Bardoňová s interpretací posluchačsky stravitelného a „čistého“ příběhu od Davida Laňky O padajících hvězdách. Z jiného soudku bylo dílko Lieky proti lásce, které získalo přidanou hodnotu i zásluhou libozvučné slovenštiny, od římského klasika Ovidia v podání Nicole Pavly Herny, nebo působivý příběh Charlese Bukowského o odcizeném vztahu mezi otcem a synem v podání Františka Součka.

Od gestikulace k nadčasovosti

V jiných případech přednes poněkud narážel na nerovnováhu mezi obsahem a gestikulací účinkujícího, což mohlo souviset s nevhodně zvoleným textem – ovšem stejně tak i možná s momentální „duševní nepřítomností“ posluchače. Poněkud se minulo účinkem například dílko Fotbal v podání Erika Tomana, Kouzlo tlumočení Miroslava Skály, Déšť Renaty Hanušové nebo Divoký plavec v podání Matouše Zimčíka. O tom, jakou roli hrálo ono magické teď a tady, se lze jen dohadovat, a jak by taková dílka zazněla jinde, jindy a s jinými posluchači, je samozřejmě otázkou. Ve zmíněných případech ovšem neverbální komunikace mohla pro řadu posluchačů působit rušivě a více než na mluvený obsah se soustředili právě na to, co bylo „předváděno“.

Pak tu byla skupina účinkujících, která přicházela s tématy nadčasovými, jimž nechyběl filozofický přesah. Odtud možná pramení otázky po smyslu mé přítomnosti na festivalu i volbě „těch pravých“ textů k interpretaci. Kryštof Bednář se v textu Pravda od Ludvíka Aškenázyho pustil do filozofování, ač ne úplně přesvědčivě, s plnou parádou, podobně jako Fedor Štít s dílem O javoch a jestvovaniach – k dobru jeho podání lze přičíst, že přednes posluchače nijak nezahlocoval, plynul nenásilně, plynule a přirozeně, což je u textů takového typu spíše vzácností. „Před námi cosi bylo, po nás bude též“ – toto neotřesitelné poselství zaznělo z úst Martina Kettmana, který si vybral ukázkou z díla Snežienky a biblie od Jozefa Urbana. A podobně inspirativní a znepokojivé hlášky zazněly uchu naslouchajících nesčetněkrát. Jistě, v jistém věku je pokládání si existenciálních otázek nasnadě. Ale posuďte sami, koho nechá zcela chladným, když se sami sebe, v tichém rozjímání, zeptáte, „kdo jsme, proč jsme tady, a co chceme“.

Jak je to s Baletkami?

připravila
Karolína Vlčková

Baletky – představení o stinné stránce jemných tylových sukní, krásných tragických rolí a potlesku. Příběh, při němž by měla naskakovat husí kůže, mělo by se svírat srdce, měly by téct soucitné slzy... Bylo to tak, nebo nebylo?

Z maličké holčičky v roztomilých princeznovských šatech se vyklubala nahá žena. Několik prvních pohybů připomínalo křeč. Křeč těla? Křeč duše? „Teď mám napsáno ve scénáři, herečka stojí na jevišti úplně nahá a nevadí jí to.“ Herečka opravdu stojí nahá, nejspíš jí to vadí, ale nahotou dává najevo, že nemíní lhát, je nyní upřímná a otevřená, zbořila stěny přetvářky. Zároveň ukazuje, co balet udělá lidskému tělu. Kostlivec pod kůží, kde hledat ženské tvary?

8 Otevřela se před námi scéna. Hromada krámů. Snad baletčina šatna v divadle? Obrovské zrcadlo, jakýsi blikající stůl, věšák s oblečením. Neútulné, ale ne nepříjemné. Vypráví o strastech, o nedůvěře, o týrání, o bolesti, ale není to víc než vyprávění. Divák to slyší, ale nevidí. Neměla by snad ve chvílích největší úzkosti zmizet bezpeč-

ná šatna? Nadávky a buzerace tanečních mistrů zní jen jako příběh z rádia. Proč nesedí herečka v kruhu světla v jinak tmavém prostoru? Proč není scénickými prvky dotvářena atmosféra? Silným momentům by slušela intimnost, jiným větší důraz.

Ten, kdo někdy nahlédl do světa vrcholového sportu, je nucen při řadě momentů plakat. Je zasvěcený, vzpomíná na vlastní trápení. Zná ten svět, kde jeden úraz může znamenat konec kariéry, invaliditu, smrt. Svět, v němž nikdy není dost dobrý, má málo síly, moc kilogramů navíc nebo není dost hezký. I on zná chuť hladu...neustálou pachut' hladu. Prvních pár dnů cítíte kručení. Někdy slabé, jindy silnější. Potom už to jsou křeče, takové, co ochromí na vteřinu, dvě, celé tělo. Slábnete. Nemáte žádný příjem energie, síly. Po dvou až třech měsících přejde i bolest, už víte, že jen slabý vítr vás povalí na zem. „K snídani rajče, k obědu rajče, k večeři rajče.“ Baletky téměř nejí a stejně je jim vyčítáno, že nejsou dost krásné nebo hubené. Proto hubnou víc a víc, ořezávají kila z těla. Herečka odřezávala kusy polystyrénu z makety tlustého těla přivázané k tělu vlastnímu. Trochu prvoplánové, nebo ne?

Nejsilnějším momentem celého představení byl hereččin telefonní hovor s matkou. Ležela ve skleněném akváriu plném vody jako ve vaně. Další běžný den. Dřina bez jídla a večerní ledová koupel, aby se zítra vůbec mohla hnout. Volá matka a ptá se proč neobědvá, co se děje, je v pořádku. Patnácti, možná šestnáctiletá dívka je nucena lhát, být dospělou: „Nic mi není mami! Jsem v pořádku! Jsem šťastná! Ano, jím!“ Topí se. Snaží se dýchat v prostředí beze vzduchu. Snaží se plavat, ale už nemá sílu. S každým nádechem se plíce plní vodou. A pokaždé těsně před bodem zlomu se na několik vteřin zázrakem vynoří. Do plic vlétne vzduch. Ta poslední kapka naděje je vším, pro co žije. Už není ani člověk, jen kus masa, jen tělo. Podobá se obětí domácího násilí. Za všechno může jenom ona. To ona není dost krásná, ona udělala chybu, ona je neschopná, ona se dost nesnaží.

Výčet osudů spolužáků...ta pije, ta nemá ani maturitu, ta se pokusila o sebevraždu, ta je právnička, ale fetuje, ta jedna poslední tancuje, ale co bude dělat po dvaatřiceti? Výčet úrazů těsně před soutěží...bolest svalů, zánět achilovek, ledvinová kolika. Ukázka úzkosti, ukázka hladu, sebeponižování, zapření lidskosti, sebenenávisti. Až na konci stála nahá. Oblečená, ale odhalená až na holou kůži. Bohužel je autorka jen baletka, není dramatik. Správné drama má mít velký zvrat. Chybělo zbourání zdí a dětských snů, chyběl obraz pekla, z nějž vylezla, chyběla husí kůže na tělech diváků. Nebo jsem hledala špatně?

Co je cílem těchto recesí? Reforma baletu, nebo jeho likvidace? Začnou se snad baletní mistři chovat jinak? Copak začneme vídat tlusté baleríny? Nebo jen maminky přestanou svá rozkošná dítká posílat do baletních škol?

galerie

MÚZA JE ŽENA. A ČEKÁ NA PRVNÍ KROK

připravil Marek Adamík

Je to nekončící hledání. Nekončící hledání vlastního výrazu, nevyčerpatelného zdroje inspirace a především schopnosti nořit se do onoho bodu kdesi uvnitř, kde to všechno začalo. Do míst, která za sebou nechávají veškeré (z jejich pohledu) malicherné peripetie života a dokáží zaujmout až vesmírnou perspektivu. Přesněji řečeno, perspektivu věčnosti. Máloco je tak striktně individuální, jako jsou zdroje inspirace psaného slova. Dokonce se může stát, že na otázky týkající se této oblasti se vám jako odpovědi dostane pohrdavého úšklebku, případně bude dotčným zaskočen natolik razantně, že se ocitne v rozpacích a bezradně pokrčí rameny. Ostatně zkuste se zeptat filozofa, co je „pravda“. Postavíte jej tím před neřešitelný úkol.

Tvorba z čiré radosti

Když se ohlédnou za vlastní autorskou minulostí, za prvními pokusy něco napsat, trochu závidím svému dětskému já, s jakou nenuceností a spontaneitou tehdy tvořilo. Nekladlo si otázky, jestli je to takové, či onaké, motivy si vypůjčovalo ze všeho, co vidělo a četlo, a především, zpětně nic nehodnotilo. Tvořilo z čiré radosti. Múza tehdy měla velmi proměnlivou podobu a vystupovala snad ze všech rohů místnosti, z každého zákoutí, ze snů, každodenních prožitků, nočních snů i nočních děsů. Vlastně žádnou podobu neměla, byla čirým životem. Dosud se musím usmívat nad tím, když si vzpomenu, jak do mých tehdejších příběhů svobodně pronikali Bob Saint-Clare, komisař Juve, Šimon a Matouš, Vinnetou a Old Shatterhand, aby se všichni pohromadě ocitli ve světě, kde současně žili také hrdinové z kreslených seriálů ABC, Čtyřlístků, Komet a Arén. Dosud si některé z těch příběhů pamatuji nazpaměť a mohl bych je odříkat takřka slovo od slova.

„Rozevlátá“ beatnická generace

Čirá radost z tvorby už nikdy nezmizela, proměnila se v onen bod, místo kdesi uvnitř, které jako

by zůstávalo beze změny, bez ohledu na to, co se děje ve vnějším světě. Místo, kam se mohu vrátit a znovu nalézt svou vnitřní rovnováhu a pocit bezpečí. Proměnila se i tvorba. Objevily se jiné zdroje inspirace. Zasludou Jacka Kerouaca, Allena Ginsberga a Gregoryho Corsa příběhy změnilly formu, zkrátily se a začaly se členit do strof, ale stále si uchovávaly svou rozevlátost, „jak se sluší a patří na beatníka“. Ani u toho ovšem nezůstalo. Tentokrát narazila kosa na kámen v důsledku neustálého čekání na „velkou inspiraci“, která by podnítila ke vzniku díla epochálního významu – tak to tehdy mé básnické já vnímalo. Ovšem tento nadlidský úkol přinesl především to, že tvorbu omezil na minimum. Až do doby, kdy mi během studií na univerzitě vstoupila do života další inspirace. Tentokrát v podobě reálného člověka.

Neustále nové začátky

Kdo by čekal, že touto inspirací byla žena, mýlí se. Byl to vyučující tvůrčího psaní, který mi – po přečtení několika mých textů – nekompromisně řekl, že pokud chci, aby mé psaní k něčemu bylo a vyvinulo se i v něco jiného než pouhé hromadění písmenek do šuplíku, je třeba psát častěji, nejlépe každý den. Samozřejmě jsem mu z počátku nevěřil a celou záležitost se snažil pustit z hlavy s tím, že tomu prostě nerozumím. A tak jsem čekal dál. A dál jsem hromadil písmenka do šuplíku, i když se mi na jeho slova úplně zapomenout nepodařilo. Tušil jsem, že jejich doba teprve nastane.

K tvorbě dle pravidla „udělej první krok a múza přijde sama“ jsem se dostal vlastně oklikou. Časem jsem totiž začal cítit potřebu zachytit „každodennost ve své jedinečnosti“. A to třeba jen několika slovy, které mě na konci dne napadly. Na tom nezáleželo. Šlo o to vtisknout každodennosti punc originality. A výsledek? Fungovalo to. Múza mne skutečně začala navštěvovat více. Občas se mne jen letmo dotkla, jindy zůstala déle, někdy ne a ne odejít, aby pro změnu dělala drahoty přistě. Možná to působí přinejmenším jako dočasný happy end. I v něm ale platí pravidlo asi jako v každém uměleckém oboru. Je to současně i práce. Neustálý trénink. Pečlivé vybírání z množství „práce“, které vzniklo jen pro autora.

„Napsal jsem pětadvacet knih. Špatných. Ale v každé je tak pět dobrých stránek,“ říká můj někdejší příběhový hrdina, tvůrce Boba Saint-Claira. Zřejmě si to každý nemyslí. Na opačné straně fronty stojí jeden nejmenovaný zlínský básník, který mi během rozhovoru s naprosto vážným výrazem ve tváři řekl: „Vezmi si příklad ze mě. O víkendu jsem napsal deset básní. A všechny jsou skvělé.“ Tak nevím.

Ukřivděný chlapec, nebo literární génius?

připravila
Klára Vlčková

Před sedmdesáti lety 1. července nás opustil významný český básník, spisovatel a dramatik Fráňa Šrámek. Tento zarytý antimilitarista byl přítelem Stanislava Kostky Neumanna a redaktorem časopisu Nový kult. Byl to také buřič anarchista s idealistickou představou míru ve světě, kterého dvě světové války donutily proměnit hlasitý protest v ironickou kritiku.

„Šrámkův Hamlet by neřekl ‚být, či nebýt‘, ale jen ironizoval sebe i své okolí, a tak zapíral podstatu sebe samého.“ Karel Čapek

Pokud si přečteme Šrámkův životopis, mohli bychom, snad mylně, usoudit, že to byl ukřivděný chlapec, kterému se nelíbilo na vojně. Celých třináct let, od absolvování povinné vojenské služby až do první světové války, psal buřičskou přísně antimilitaristickou poezii. S uniformou se nesetkal častěji než kterýkoli jiný mladík, přesto z vojenských cvičení dokázal udělat křivdu proti lidskosti, a to hlasitým, nikoli špatným způsobem. Během první světové války byl Fráňa povolán nejprve na haličskou frontu a poté přeložen do vojenského lazaretu

na frontu italskou, což jeho tvorbu výrazně poznamenalo. Šrámek obrátil svou pozornost k člověku, přírodě a ironii systému. Postupně upustil od hlasitých buřičských projevů, stáhl se do sebe a jeho protest proti druhé světové válce měl dokonce tak tichou podobu, že o něm téměř nikdo nevěděl. Fráňa jednoduše po dobu války nevycházel ven ze svého bytu.

*„Konstatuji suše, že mám pocit černa
a pláč jakýs zkamenělý dole v útrokách.
Připomínám: z mládí jedna žena věrná
sentimentálně se vrací na můj práh.
Plakává, myslím. Nade mnou asi.
Sešel jsem, zmarněl. Mrtvá se diví.
Mrtvá mě škrtí dlouhými vlasy.“*

Těsně po válce získal titul národní umělec a v roce 1952 zemřel. Jeho odkaz však žije dál. A ať už to byl ustrašený chlapec, nebo ne, jeho tvorba se dotýká lidských srdcí dodnes.

11

POROTA

Zleva stojící: Peter Milčák, Aleš Vrzák, Soňa Janáková, Luboš Vacek, Martina Koval', Martina Longinová (náhradnice poroty), David Kráča

Zleva klečící: Veronika Nová (tajemnice), Nina Martínková, Renata Jurčová (náhradnice poroty)

připravili
Karolína a Erik

Anketa

V čase festivalu poezie zpravidla oslovíme několik respondentů, u lidí mimo festival vyzvídáme, jak to mají se vztahem k poezii. Zvolili jsme letos dvě otázky:

1) Jaký máte vztah k poezii?

2) Dáváte přednost poezii psané, recitované nebo zpívané, tedy zhudebněné?

Veronika (studentka psychologie, 22 let):

1) Poezii přímo nevyhledávám, ale umím ji ocenit. Lidé, kteří ji píšou, jsou určitě velmi nadaní a líbí se mi, že častokrát slovy dokážou popsat něco, jako jsou pocity. Poezie podle mě dokáže v člověku vyvolat všemožné emoce.

2) Přednost dávám zpívané poezii.

Karel (zedník, 40 let):

1) Když je to pěkná poezie, tak to беру.

2) Rozhodně psané. Poezie není to samé jako hudba. Básně mají být prostě na papíře.

Milena (překladatelka, 50 let):

1) Poezii miluji, obzvláště pak s šálkem dobré kávy a s mou kočkou vrnící na klíně.

2) Poezii ráda čtu, takže rozhodně psané.

Michal (zelinář, 42):

1) Líbí se mi klasika, nejvíc Kytice.

2) Zhudebněné, protože si rád při práci zpívám.

Matyáš (podnikatel, 35):

1) Vztah k poezii mám velice kladný. Poezie je život. Poezie je něco nádherného. Někdo schoval své pocity do pár řádků textu a ty máš to privilegium je číst a poučit se z nich.

2) Dávám přednost zpívané, je mému srdci nejbližší, ale nepohrdnu ani psanou a velice rád si pro nějakou do knihovničky šáhnou. Recitovanou moc nemusím, vyvolává to ve mně vzpomínky na školní léta a nervózní přešlapování před tabulí.

Marie (důchodkyně, 72):

1) Básničky mám velmi ráda, ale těm novým bez rýmů vůbec nerozumím. Copak to je ještě nějaká poezie?

2) Ráda recituju. Vnoučatům předčítám Žáčkovy básničky a vzpomínám si, jak jsem jako malá recitovala na Puškinově památníku.

Florián (student konzervatoře, 17 let):

1) Mám k poezii respekt. Nikdy bych si netroufal ji tvořit, neměl bych na to odvalu. Ale jejím „konzumentem“ bývám jen občas – k nejoblíbenějším autorům u mě patří Skácel.

2) Zhudebněné, protože hudba zintenzivní skladbu slov, která už tak mají podobný rytmus.

Volný verš z Choryně

Až budu mít sil vylézt na nejvyšší horu,
nebudu muset jen tiše šeptat větru.
Myšlenkou vznesu se až nad koruny stromů
a vykřičím všechnu bolest světa.
Měsíc bude mi na dosah
a zbytek planet kolem mne.
Všechno to divadlo bude zářit po celý čas
i v pravé poledne.
Havranů spřežení unese mě ještě dál
a ocitnu se až daleko nad hvězdami,
kde ve studánce ovlažím popraskané rty
a snesu se jako nový člověk za Vámi.
Převozník zmatený už svíral pevně vesla.
Chudák byl na omylu,
tak hluboko duše neklesla.
Oči znovu otevřené po časech barvy vnímají,
vše znovu voní, vše má znovu melodii.

galerie

Sára Pospíšilová

13

Nicole Haismanová

PPPPPPPPPPPPPPPP

alebo

(Pár poznámok porotcovskej prestávkovej porady po prednesoch poézie, poprípade prózy, prináša priamy prenos piráta Petra)

Prichádzam. Posedávam. Počúvam. Píšem. Potrebujem pomôcť, prípadne povzbudiť. Porotcovia popíjajú prípitky, pričom počúvajú príspevky porovnávajúce prísne pravidlá prednesu. Panie, poprípade páni porotcovia, potrebujú povedať podrobnosti práve počutého prednesu poézie, poprípade prózy. Prepáčte, pravdepodobne premýšľajú. Predstierajú prácu. Pohotovo. Pani predsedníčka pritakáva. Pochopiteľne. Poznámky putujú pravdivo popisujúc počuté papierovo preukázané poznatky. Prezentujú p. Vrzáka, p. Vacka, p. Milčáka, p. Parilákovú, p. Koval, p. Kroču, p. Martinkovú, ... pričom poukazujú práve potvrdené početné pohnútky prednášajúcich. Po písaní pero padá presne popamäti. Panebože! Potrebujem pookriať. Polohlasný priateľský potlesk po premiére. Po prdeli práca!

Prečítajte:

- **Dajme si, aby sme mali aspoň niečo v hlave!**
- **Nastal obrýlený čas.**
- **Tramtarará, tramtarará...**
- **Vypnout mobily = demobilizace!**
- **Máme 10 minút k letnému pohľadu na to, čo sme práve počuli.**
- **On má problém s adresnosťou a dost ma to irituje.**
- **Ono je to strašne slitý dohromady a tým pádom to má jakoby štruktúru.**
- **Byla to vcelku voľná variácia na text a nebol v tom sám.**
- **Nie je to fascinujúce, že sme jej dali skoro všetci osmičku?**
- **Ona ze zadného mozku vyslala takový paprsek a lenom Martina se tomu ubránila.**
- **Ona je taková droboučká, ale jakou má k tomu tělu velkou hlavu?!**
- **To jsou kejkle!**
- **Nikdy se mi ten Vrzák tak nelíbil jako dnes.**
- **O čom to bolo? Čo to chcelo byť?**
- **Mně to tak lezlo na nervy! Hezká je, ale se to nedalo poslouchat.**
- **Mně jí bylo tak líto, že ona to tak prožívá.**
- **Ta poezie, ta je tak smrtící!**
- **...pauzy, slova, ukolébavka...**
- **Mne sa strašne páčila, prečo ste jej nedali vyššie známky?**
- **Išla z nej taká jemná opatrnosť.**
- **Jestli je pro tebe tohle jemná opatrnost, tak to bych nechtěl být u vás doma...**
- **Nudil som sa. Mohla to čítať aj ako návod na skladanie skrinky z IKEA. Nič sa s tým textom neudialo.**
- **Ani ta skříňka nevyšla...**
- **To, že pozahadzuje 80 % textu, to je veľká chyba.**
- **Išlo to ako tok myšlienok, ktorý bol už urobeným, ale čo je pre ňu ten zážitok z básne?**
- **A ktoré je to miesto, ktoré si si zapamätala, že si naň spomenieš aj o mesiac či o rok?**
- **Ona nešla proti textu, ona s ním nič neurobila. Bol to festival zahodených príležitostí.**
- **A to chceš mať ohňostroj márností?**
- **Mně se to líbilo. Kupodivu.**
- **Ona to vidí a všichni volají óóóó... a je to zvláštní. Ty jsi šel více za toho kluka.**
- **Hovoríte o tom istom, len ty to vidíš, a ty nie.**
- **Ono je to dost náročné, dojsť k té pointě!**
- **...joj, mamo!**

Hodnoticí tabulka 2. kola

57. Mezinárodní festival poezie 20. - 22. října 2022

57. Mezinárodní festival poesie 20. - 22. října 2022													2. kolo			
poř	jméno příjmení	autor název textu	1	2	3	4	5	6	7	body 2.kolo	body 1.kolo	body celkem	umíst. 2.kolo	umíst. 1.kolo	umíst. celkem	čas
			Peter Milčák	Nina Martínková	Libor Vacek	Soňa Pariláková	David Kroča	Martina Koval	Aleš Vrzák							
1	Samuel ZHENG	Marian Palla, Bernhard Roetzel Kdyby byl krtek velkej jako prase; Průvodce stylem pro	7	7,5	7	7	7	7	8	35,5	30,5	66	4.	I.kat. 12. - 13.	5.	7:24
2	Daniel WOOD	Vavřinec z Březové Píseň přeslavné koruny české o vítězství u Domažlic	7,5	8	5	6	5	5,5	4	29	32	61	8-9.	I.kat. 9. - 10.	11.	7:25
3	Barbora ROŽNAYOVÁ	Giaume Apollinaire Vystáhovalce z Landor road	6	5	5,5	6	6	6	3	28,5	31	59,5	10-11	I.kat. 11.	13.	5:46
4	Andrej RÁČZ	Sergej Dovatov Tajomný neznámý v Leningrade	5	7	7,5	6,5	6	6,5	6,5	32	33,5	65,5	9.	II.kat. 10.	9.	8:52
5	Fedor ŠTÍT	Ján Marton Ťažký deň	5	7,5	7	6	7	7	4	32	33	65	6-7.	I.kat. 7. - 8.	7.	3:37
6	Anna OPARTYOVÁ	Marek Blažiček Kdo to bude uklízet?	6	5,5	6	5	6	5,5	5	28	33	61	12	I.kat. 7. - 8.	12.	4:15
7	Agáta MAŠKOVÁ	Boris Vian Pozor na orchestr	8	8	8	8	8	6	8	40	30,5	70,5	2.	I.kat. 12. - 13.	4.	5:57
8	Aneta MIKUŠTÁKOVÁ	Miroslav Holub Stručná úvaha o kočkách...	7	5,5	6	6,5	6	6,5	7	32	32	64	6-7.	I.kat. 9. - 10.	8.	2:28
9	Martin KETTMANN	Gaël Faye Malá krajina	6,5	8	8,5	8	7	8	8	39	35,5	74,5	3.	I.kat. 5.	3.	8:37
10	František SOUČEK	Petr Ginz Ze života neživého předmětu	4	7	5	6	6,5	6,5	5	29	33,5	62,5	8-9.	I.kat. 6.	10.	3:35
11	Ester GRACEROVÁ	Ivan Wernish Čaroděj	4,5	7	7,5	7,5	8	7	9	37	35,5	72,5	6.	II.kat. 8. - 9.	6.	7:02
12	Matúš KUŠÍK	Matthew Sweeney Pes vo vesmíre	5	5,5	6,5	5,5	5	6,5	3	27,5	36,5	64	13.	I.kat. 4.	9.	3:55
13	Lukáš FRANKOVIČ	Pavol Suržin Spln duše - výber	7,5	7,5	6	8	8	8	8,5	39	36,5	75,5	4-5	II.kat. 7.	5.	8:05
14	Noemi FRITZOVÁ	Federico García Lorca Romance o luně, luně	7	8	7	6	8	7	6	35	35,5	70,5	7.	II.kat. 8. - 9.	7.	2:25
15	Sára POSPÍŠILOVÁ	Jiří Orten Sedmá elegie	4	7	9	5	5	9	7	33	37,5	70,5	8-9.	II.kat. 6.	8.	5:27
16	Alexandra HORNÁKOVÁ	Paul Éluard Zo dna priepasti	6	5,5	5	7	6	5	6	28,5	37	65,5	10-11	I.kat. 3.	6.	8:13
17	Martina MAŠKOVÁ	Vladimír Holan Mozartiana	9	8	7,5	8	8	8	8,5	40,5	39,5	80	1.-2.	II.kat. 4.	3.	7:44
18	Hana HVOZDÍKOVÁ	Titilope Sonuga, Nikolina Andova Šopova Dozrievanie	8,5	8,5	8	8	8	9	9	42	40	82	1.	I.kat. 2.	1.	4:30
19	Terézie PRAVDOVÁ	Paul Éluard Zbrane bolesti	8	7	7	8	8	8	8	39	38,5	77,5	4-5	II.kat. 5.	4.	8:20
20	Alexander KOUKOL	Jiří Orten básně: Pohřeb, Noc a den	9	9	9	7	8	6	7,5	40,5	44	84,5	1.-2.	II.kat. 1.	1.	3:12
21	Vít STAŠA	Emil Juliš Opakujte si se mnou									40,5			II.kat. 3.		3:
22	Nicole HAISMANOVÁ	Romská poesie	7,5	8,5	8,5	7	9	8,5	7	40	43	83	3.	II.kat. 2.	2.	3:55
23	Luisa Marie MAREŠOVÁ	Josef Hiršal Návštěva	7	7	7	6	7	6,5	7	34,5	43,5	78	5.	I.kat. 1.	2.	1:21

mfp

Swob

Chceme lepší Valmez, k čemu poezii?

připravil
Aleš Linduška

Už zdálky, když přijíždíš do města, jsou vidět komíny, to je chemička, a do očí ti křičí slogan: Chceme lepší Valmez. A v koloně aut, která se klikatí městem, čas na prohlídku dnešního Valmezu vždy najdeš. Už z dálky, když přijíždíš, vidíš dva zámky, protože Krásno není Valmez. A Valaši, vždy veselí, svůj „Mezříč“ navždy ztratili, pro lepší a průmyslovější a dycky Valmez. Kde jsou Valašské Athény, kde je poezie starých zákoutí kol Masarykovy ulice v Krásně, kol meziříčského náměstí, podél břehů Bečvy, která Valmez dělí na Krásno a „Mezříč“? Vždy nová dlažba, nový beton, nový asfalt město osvěží. A parky? Ty nejsou města páteří. A prostaví se miliardy a zdravý vzduch a ryby v řece nejsou tématech těch všedních dní.

Starosta v Praze bydlí víc, než ve svém městě sedí. A košile je blíž než kabát, kdo nenavyl maloměstským poměrům, ten neuvěří. A máme paneláků víc než Praha věží a prosvětlený Valmez a Mňágu na náměstí, když starosta si čechrá peří. A kdo nakonec nešel k volbám, smířil se s tím, že Babinského město Burešovem nazveš stěží. Snad žlutá skluzavka a další beton na nábreží jsou tou nadějí a čekají nás světlé zítřky. Město kulturou přec žije. A vy říkáte poezie? Tak zajdi k fontáně jak duha barevné, tam kde pod mariánským sloupem pieta se vkusně drží a městský mobiliár je honosnější a modernější, jen nezabloudit na nádraží busové, či vlakové. Kdy dočkáme se změny? Kdo zhojí město průtahem roztať? To spíš další plechové haly s nechutí se dočkáte.

Ale už dost té satiry, vždyť máme týden poezie. A sešli se básníci a poetové spolu nad Rožnovskou Bečvou. Každý z nich na rtech báseň krásnou měl a kdo nezabloudil k nám, už duchem nezbohatne. A kapela tu pěla texty českých básníků, byl tu s námi Sova a zcuchané ty tmavé vlasy i Wolker s energetickou krizí a Antonínem, topičem elektrárenským. Také Franta za barem se činil a hladové kachní žaludky nám plnil. Nač probouzet podzimní splín, když Masaryk zas v parku na pomníku sedí a pod vrstvou strachu zůstal zapomenut ten krvavý Lenin. Tak nemračte se na nás, že tu občas zavoní vzduch benzolem a naftalénem, kdo spatřil Radhošť zdálky, jak se tyčí, smeknul nakonec svůj klobouk na bezbariérovém náměstí před kvalitním terénem. Jako by stál snad před kostelem. O to přec tu běží.

A kdo si nedal kyselici ani chlebiček, tak správil mu snad chuť Frantův vkusný rautíček. Divadelní večer na zámku vylepšil nám trochu morálku a k ideálům pozvedl snad pokleslé myšlenky těch, kteří v lepší Valmez nikdy neuvěří. Proč být jenom pesimista, kdo na jaře si na únavu a dlouhou zimu stýská, nemusí být zrovna fatalista. Až rozkvetou nám kruháce jak valašské louky, zakousnem se do frgálů jako by to byly vdolky. Volky nevolky i ta poezie někdy ztěžkne a satirou se brodí přetížené verše. Ale to mládí tady a vkus recitační nezaslouží tolik prázdných slov a humor bez vize hluboké a bez prázdných frází. A pokud zrovna nepuká vám srdce žalem a neléčí vás místní Agel, nemusí dál už trápit nás ty chmury.

Zakončíme raděj festival ten bez ostudy. Vždyť na satiru nikdo zvědav není. Nuže díky za ty verše i za odvahu, vždyť hlas váš znamená mnohem víc, než bzučení místních pakomárů v opožděném babím létě. Ani šípky zas tak nezrudly, aby někdo zpět povolal k nám soudruhy. Proto optimismus patří k zá-

věru a díky za tu účast, za tu důvěru. Za skvělá slova srdcem pronesená a za naději, za tu především, a za verše, co nezazněly do ztracena. I kdyby podzim začal hrozně studit a u topení nám bylo zima, vím, že nám tu spolu bylo zas tak nějak hezky, prima. A jestli pochybuješ, že za rok budem tu psát satiru si zas, nu holenku, pak už na zámek nejezdí. Tvou malou víru v naše svobodné veršování ať vyžene ti z hlavy zimy čas. Chceme přece lepší Valmez a poezii, to nezmění tu ani řas.

TIRÁŽ

Festivalové listy 57. ročníku Mezinárodního festivalu poezie

Šéfredaktor: Karel Prokeš

Redaktoři: Jiří Jurečka, Marek Adamík,
Peter Zemaník, Aleš Linduška, Erik Zabručky, Karolína Vlčková

Sazba, grafika: Ondřej Smolka

Fotografie z festivalu: Zdeněk Smolka

sponzoři festivalu

Státní fond kultury ČR

Zlínský kraj
Kraj bez hranic

NÁRODNÉ
OSVĚTOVÉ
CENTRUM

